

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 7 կոպեկով.

Բնիկում գրվում են միմյանի խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ. Редакция «Мшакъ».

Կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Տ է Լ Է Ք օ Ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերէն).

Յայտա տրութիւն ընդունւում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնները համար վճարում են
Իւր-քա՛ չար բառին 2 կոպեկ.

Տ է Լ Է Ք օ Ն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գիւղական հարկեր հաւաքելու սխառմբ. Հե-
ռագիր. Լորդ Սօլսբերիի նոր պաշտօնը և նոր
ձառք.— ՆԵՐՒԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ երեւա-
նից. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.
—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկու-
թիւններ. Իգական զորոյցներ Թիւրքիայում. Նա-
մակ Թիւրքիայից. Նամակ Պարսկաստանից. —
ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱ-
ՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Աշխարհիս բաները.

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՀԱՐԱՔԵՐԸ ՀԱՌԱՔԵՆՈՒ ՍԻՍԵՄԸ

Ներքին գործերի մինիստրի այս տար-
վայ յունիսի 26-ին հրատարակած շրջա-
բերականը, որը վերաբերւում է գիւղա-
կան հարկերը ժողովուրդ եղանակին, շո-
շափում է մի վերին աստիճանի կարեւոր
հարց, որի արդար լուծումից կախված է
գիւղական ազգայնականութեան ներկայիս
բարեկեցութիւնը:

Ամեն մի երկրի մէջ գլխաւոր արտադրիչ
ոչ ժր, հարկատու տարրը կազմում է գիւ-
ղական ժողովուրդը, ուստի և պետական
ներքին քաղաքականութեան և խելացի
քաղաքականութեան գլխաւոր պահանջ-
ներէն մէկը եղել է միշտ ամեն կերպ աշ-
խատել խելացի այդ արտադրիչ ուժը, և
հարկ հաւաքելու ճշտող միջոցներով չը
սպառնել նրան: Ներքին գործերի մինիստ-
րութիւնը, ուրախալի է տեսլ, ուշադրու-
թիւն է դարձրել այդ հարցի վրա, և աշ-
խատում է միջոցներ որոնել՝ բարեփոխե-
լու հարկահաւաքութեան այժմեան սխառմբը,
որովհետեւ, ինչպէս արտադրիչի է փորձը,
այդ սխառմբը գործնականութեան մէջ ա-
հաբիս վնասներ է պատճառում գիւղական
ազգայնականութեան: Այդ նպատակով, դեռ
մի քանի տարի առաջ, մի յանձնաժողով
կազմվեց ֆինանսների մինիստրի խորհրդի
անդամ Բիլստերի նախագահութեամբ, որին

և յանձնվեց հաւաքել, հարկային վերաբե-
տուհիների միջոցով, հարկաւոր ներկերը և
մշակել նրանց: Այժմ, այդ ներկերը հրա-
տարակված են պաշտօնապէս, և իբրեւ
հետեւանք՝ առաջ է եկել մինիստրի շրջա-
բերականը, որը պէտք է ողջունել իբրեւ
հիմք, իբրեւ նախնական ծրարիչ այն սխա-
ռմբի, որ պէտք է փոխարին հարկահա-
ւաքութեան այժմեան փաստակար և ճշտող
սխառմբին Մանսֆորդի հաւաքած, մը-
շափած և պաշտօնապէս հրատարակված
ներկերը պարզ կերպով արտադրանում
են, որ, առաջին հարկահաւաքութեան
ներկայ եղանակը և նրա մասին գոյու-
թիւն ունեցող օրէնսդրութիւնը խիստ
անզուսպեցիկ են ու կարօտ արմատական
բարեփոխութեան, և երկրորդ օրէնս-
դրութեան պակասութիւնները աւելի ստատ-
կանում են պարկաշուկային մէջ գոյու-
թիւն ունեցող միջոցներով, որոնք, ինչպէս
բացատրված է մինիստրի շրջաբերականի
մէջ, շատ անգամ առաջ են բերում հիմ-
նաւոր արտուժներ:

Այսպէս օրինակ, օրէնքը որոշ և բա-
ցարձակ կերպով արամարում է միայն այն
ժամանակ զինել գիւղացու շարժական և
անշարժ կարողութիւնը աճրով ծախելու
միջոցին, երբ հարկերը և տուրքերը ստա-
նալու միւս բոլոր միջոցները պարզվեն և
ապարդիւն անցնեն: Բայց որովհետեւ այդ
միջոցները, որոնք որոշված են օրէնքի մէջ,
կարօտ են երկար աշխատանքի և ջանքերի,
ուստի տեղական ոստիկանութիւնը կամ
գիւղական տանուտէրերը, զանազան կերպ
այդ միջոցները, ուղղակի զինում են աւե-
լի կարուկ և հեշտ միջոցին, — աճր դո՛ւ
ծախում են, այն էլ առանց նախնական
նախազգուշական միջոցների, գիւղացու տա-
ւարը, այգին, հողը և մինչև անգամ տու-
նը, և կամ ստիպում են նրան՝ ահագին

տոկոսներով փող առնել վաշխառուներից և
վճարել հարկը: Երկու դեպքերում էլ գիւ-
ղացին անտեսականապէս քայքայվում, վը-
նասվում և տանջվում է, ինչ որ նրա
անտեսութեան գլխաւոր հիմքն է կազ-
մում: Երկու եղբ, կաթնատու կովը, ոչ-
խաղը, հողը և այգին, կամ ձեռքից դուրս է
գալիս, կամ նա ընկնում է վաշխառուների
ձիրքների մէջ և այլ ևս հետք չէ լինում
ազատվել:

Բայց դրանից, շատ անգամ նոյն իսկ
ինքն գիւղական հասարակութիւնը ան-
արգելութիւններ է դրածում իր աւելի
սկիւր անդամների վերաբերմամբ: Ուն
յայտնի չէ, որ, օրինակ, մեր երկրում,
գիւղական «համայնքը» և «ազատիկա-
նիքը», որոնք վարում են գիւղի գործերը,
հարկերի, տուրքերի և բեղառնների
գլխաւոր ծանրութիւնը հարկաբարձու-
թեան ժամանակ, աշխատում են գոյել ա-
ւելի ճշնված և աղքատ գիւղական ծիւրի
վրա, իսկ իրանք՝ թէթեւ են պըծում:

Այդ բոլոր «կորուկ» և անարդար մի-
ջոցների հետեւանքը այն է լինում, որ թէ
գիւղական անտեսութիւնն է ծանր հա-
րուած կրում և թէ դանձարանն է փնա-
վում, որովհետեւ հարկերը դարձեալ փնում
են ապառի: Մինչդեռ աւելի խելացի, ա-
ւելի նպատակայարմար միջոցներ գործա-
դրելով, կարելի էր թէ՛ գիւղական տանու-
տէրութիւնը չը քայքայել և թէ՛ դանձարանի
շահերը պահպանել:

Նոր օրէնքը իր համար նպատակ պէտք
է դարձնի վերացնել հարկահաւաքութեան
ներկայ սխառմբի պակասութիւնները, և հող
տանի ոչ թէ միայն դանձարանի շահերի
մասին, այլ, աւելի լայն հասկանալով նոյն
այդ դանձարանի շահերը, համաձայնեցնի
նրանց գիւղական ազգայնականութեան տըն-
տեսական պայմաններին և կարեքներին հետ:

Եւ ինչպէս երեւում է մինիստրի շրջա-
բերականից, այդ նպատակին է ձգտում նոր
օրէնսդրութիւնը: Նոր սխառմբի նպատակը
պէտք է լինի, ամենից առաջ պաշտպանել
գիւղացիների շահերը, որովհետեւ դրանցից
է կախված նոյն իսկ դանձարանի և պե-
տութեան շահը:

Հ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր

(Ռուսաց զորքապետ լեւաւն)

Կ. Պօլիս, 15 օգոստոսի: Հայերը, օ-
գոստոսի 14-ին, յարձակվեցին օսմանեան
բանկի վրա, սպանեցին մի քանի ծառայող-
ներին և սպառնացին: Պրանից առաջ
եկան անկարգութիւններ և կողպաւորներ
Ղալաթից: Պահանջվեց ոստիկանու-
թիւն և զօրք: Քաղաքի մէջ տարածվեց
սարսափ: Շատ սպանվածներ և վիրաւոր-
վածներ կան:

Կ. Պօլիս, 15 օգոստոսի: Օսմանեան
բանկի շինութիւնը դեռ խոռոխարարների
ձեռքումն է գտնվում: Անգլիական «Լի-
զարդ» պահակաւոր Տէրապոլից ուղե-
ւորվեց Կ. Պօլիս: Նոյնը պէտք է անեն
Ֆրանսիական և իտալական պահակաւոր-
ները:

ԼՈՐԻ ՍՈՒՐԻՒՐԻՆ ՆՈՐ ՊԱՇՏՈՂՆԵՆ ՆՈՐ ՀԱՌԱՔ

Բրիտանական պարլամենտի փակուից յետոյ
օրվայ հարցը Անգլիայում լորդ Սօլսբերիի նոր
պաշտօն ստանալն է և այն ձառը, որ նա այդ ա-
ռիկով արտադնեց Գուլդ քաղաքում, օգոստո-
սի 3/15-ին Սօլսբերիի ստացաւ «Lord Warden
of Cinque Ports» (Հինգ նաւահանգիստների պա-
հպան լորդ) տիտղոսը: Գեռ նորմանական նուա-
նումից ի վեր, հինգ նաւահանգիստ քաղաքներ—

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ա Շ Խ Ա Ր Հ Ի Ս Բ Ա Ն Ե Ր Ը

(Տառիս պատմաներից)

(Շարունակութիւն)

Յաւակից երգերը քաղցր յոյսերով օրօրում էին
կարմիր ալիքները: Յայտն... Նրանք իւրաքան-
չիւր թշուառի քաղցր հրեշտակներն են, թէ
հոգեհոն հրեշտակներ: Գեառը հանգրեց իր ան-
հուն կրակները, ստացաւ սպասողի ինքնավստահ
կերպարանք. ինչ որ տարօրինակ ժպիտներ այժմ
խաղում էին նրա երեսին, ժպիտներ, որոնք հո-
գեվարքի ժամերին հանդերձակ կեանքի ստուերն
են հաղորդում բազմապաշար մեռնողի դէմքին:
Սակայն անուշ երգերը հացի ու ջրի կարօտ աշ-
խարհի կերակուրը չեն. ականջը և սիրտը, ճըշ-
մարիտ է, փառաւորվում են, բայց ո՞վ է լուկ
այգլիսի հաճութեան չնորհիւ ապրում, օրեր,
տարիներ անցկացնում: Հարկաւոր էր և գործ:
Թէ ցաւ երգողները, թէ ցաւի այն ծովացած ժո-
ղովածուն, որ օր ու գիշեր իր մրմունջներն էր
արձակում, անհամբեր սպասում էին թէ ինչ
կասեն մեծամեծները իսկ նրանք չէին երեւում,
տարածվել էր շշուկ, որ նրանք մտածում են, և
անպատճառ մի խորհրդաւոր գործ կատարված
կը լինի:

Յաւագարի համբերութիւնը մի յաւիտենակա-
նութիւն է: Կարմիր գետը լսեց, վերապէս, որ
մեծամեծները վերջացրին իրանց գործը. ասում
էին որ նրանք շատ են չարչարել իրանց իմա-
տուն գլուխները: Մարդու իմաստութիւնն է կա-
ռավարում երկրի տակ գտնվող ամբողջ աշ-
խարհը, նոյն իսկ կարողանում է կաթնի ու մեղ-
րի զրախտ հաստատել: Բարձրագոյն իմաստու-

թիւնը պիտի ցոյց տար իրան: Եւ ցոյց տուեց:
Փոխանակ բացատրութիւններ տալու, պատմե-
լու, հասկացնելու՝ նա բարձրացրեց մի բարակ
վարդայր կախարհական երկրի վրայից, իսկ
ինքը լսեց: Կարմիր գետը այդ ժամանակ զըռն-
վում էր մի լայն հարթավայրում: Դադեց արե-
գակը, և նա տեսաւ բոլորովին ուրիշ տեսակ
հրաշքներ: Ամբողջ երկիրը, կաթնի և մեղրի եր-
կիրը, ծածկված էր նիզակներով: Նրանք բուսած
էին հողի մէջ և իրանց սուր պատուհն ծայրերը
դարձրած էին դէպի արեգակ, որպէս զի մի հա-
մատարած շողջողոց տարածեն ամեն կողմ: Կաթ-
նի ու մեղրի երկիրը դրանից մեծ հրաշք չուներ...

Խեղճ կարմիր հեղուկ... Նա դարձեալ դողաց:
Եւ այդ շատ բնական էր նրա համար: Նա չէր
ստեղծված լայն աշխարհը տեսնելու համար, և
հէնց այդ պատճառով արեգակը նրան իսկոյն
սեղանում է: Նրա համար սահմանված տեղերը
մանր ու նեղ խողովակներն են, որոնք կուշ են
գալիս և լայնանում են տաք մսերի մէջ: Այդ-
տեղ նա թագուն հրաշքներ է դործում: Բայց
այն օրից, երբ վարպետի գլխում միտք ծագեց
թէ կարելի է պատուել խողովակները և հէնց
դրա համար սրեց երկաթի ծայրը, այն օրից
կարմիր հեղուկը սովորեց քաղցր ընկնել և
աւելնել քանդել ամբողջ աշխարհներ: Եւ այդ
օրից էլ նա սովորեց դողալ սրածայր երկաթից:

Սարսափը, սակայն, երկար չը տևեց: Այստեղ,
այս զարմանալի երկրում, արիւն հանող զէնքն
էլ զարմանալի դեր էր ստացել: Եւ կարմիր հե-
ղուկը հանդարտվեց, երբ մանրամասն զննեց նի-
զակների խիտ, անթափանցելի անտառները: Բա-
նից դուրս եկաւ որ նիզակը այստեղ մի անխու-
սափելի պատճառաւոր էր ամեն մի առարկայի
համար: Ամեն ինչ, որ լաւ էր, շլացնում էր իր
չեղելութեամբ, հաստատված էր նիզակի սուր
ծայրի վրա: Թոււ էր թէ հրաշալի ծաղիկը, որ

կախարհում էր տեսնողին, այնքան հալարտ, այն-
քան հոտաւտ չէր լինի, եթէ կանգնած չը լի-
նէր նիզակի ծայրին: Ոչինչ բան չը կար—
ծաւ, ոչ բոյս, ոչ էլ հասկացող մի առարկայ, որ
ոտ դրած լինէր հողի վրա, ամեն ինչ աղբում,
մեծանում, զարգանում էր սրածայր, խիտ ան-
տառների վրա: Նոյն իսկ կաթն ու մեղրը, որ
այնքան առատ էր և անուտ էր յատկացրել ըն-
դարձակ երկրին, ծորում էր նիզակների ծայրե-
րից. այդ բանը նոր տեսաւ կարմիր գետը, ուս-
տի և հաշտվեց իրողութեան հետ: Պատրաստ,
պատրաստ զէնքերի այդ ահաբեկ պաշարը մի նը-
շան էր որ հաստատ և մշտական են կաթնի և
մեղրի աղբիւրները: Երկիրը միայն սերուն ծա-
նելով անուշ հոտերով և կուրացնող փայլերով
չէր չարժանի երկրին նախանք, այլ և իր հա-
նելի ոյժով: Այդ ճշմարիտ է, որ երկրինքն ան-
գամ խոնարհվում է ոյժի առաջ...

Անտառները որոշ սահմաններով բաժանված
էին միմեանցից և ներկայացնում էին առանձին
առանձին կառուածներ: Հրաշալի էր մանաւանդ
մի անտառ: Նա մեծ էր, սարսափելի խիտ և
բոլորովին ապշեցնում էր իր շողջողոցներով:
Մուտքի մօտ կանգնած էր մի հսկայ ծերունի:
Ինչ հասակ, ինչ տեսք: Նա ամբողջապէս եր-
կաթից էր և այդ պատճառով կոչվում էր երկա-
թի Մարդ: Նրա անագին, ծանր ստղաւարտի
սուր ծայրը, կարծես, հասնում էր երկնքին, իսկ
դրանք, որ պատում էր նրա լայն թիկունքն ու
կուրծքը, կայծակներ էր տարածում չորս կողմը:
Պատան էր երկաթի Մարդը զէնքը, սարսափ էր
աղբում. թանի պէս սպիտակ յոյժերը իջել էին
լայն ճակատից և կիսով չափ ծածկել էին նրա
խիտ աչքերը: Նա ման էր գալիս անտառի մէջ,
հակում էր նրան ինչպէս մի պահպան, որին
խաբէլ չէր կարող և ոչ մի դե. և անդադար խո-
նարհվում էր, ձեռքում բռնած ամանով ջրում

էր զարմանալի տունիկերի արմատները, չափում
էր պակաս-պատու, ուղղում, երկարացնում էր
նրանց իրանը: Նիզակները հրաշալի կերպով էին
բուսել: Իսկ երկաթի Մարդը զիտում էր աշ-
խարհի չորս կողմը, որ չը լինի թէ մի թշուոն,
մի փոքրիկ զազան անցնի նրա սահմանները: Եւ
ո՞վ կարող էր այգլիսի յանդուգն միտք անել:
Անխուս ու անմառնելի իբրեւ մի քաղաքի բերդ,
անողոր ու անարկու, ինչպէս ինքը, նիզակների
աստուածը.— նա ուրիշ գործ ու պաշտօն չէր ձա-
նաչում: Սուր սուր ծայրերի ահագին անտառը
սովորում էր խաղալ, չարժիւլ այնպէս, ինչպէս
կը կամենար երկաթի Մարդը:

Սովորաբար յոյսերի մէջ ամենամեծն այն է,
որ հզօր, հուժկու արարածներն են թողլերի,
անօգնականների պաշտպանը: Այդ ճշմարտու-
թիւնը ըզլում է հզօրի զիրքից, արտաքին տես-
քից: Եւ իրաւ, չէ որ նրանն է կարողութիւ-
նը... Բաւական է նրա մի խօսքը, բաւական
է նոյն իսկ մի ամենալի, մի բարեհաճ արամա-
մերում չարարողները— չենք ասում թէ կը փչա-
նան, գոնէ խելօք կը մնան և կը ճանաչեն, թէ ինչ
բան է արդարութիւնը: Այգլիսի մի մեծ ոյժը
կարող է ունենալ իրան հաւասար բարեկամներ
և անոյեաններ. դրանց չըմանում նա կը լինի
հասարակ ընկերակից: Միայն փոքրերի, թողլերի
համար է նա անպայման պառաւոր: Եւ Աստուած
էլ ուրիշ ինչ մտքով կը ստեղծէր նրան այդպէս,
եթէ ոչ անկարողներին, ջլատվածներին հիացումը
չարժեւու համար, հիացում, որ կոչվում է ե-
րախտապարտութիւն, և բարեբարութիւն գտած
սրտերի տուրքն է:

Այգլիսի մտքը յուզվեցան կարմիր կոհակ-
ները մէջ, երբ տեսան, որ վիթխարի երկաթի
Մարդը նկատեց իրանց, և նրա ահաբեկ զէնքի
վրա մի ինքնաբաւական, խրախուսիչ ժպիտ ե-

Հաստիկ, Բոնի, Հայտ, Կուր և Սանդիկ—
որ այն ժամանակ ազգայնական մեծ կարևոր-
ություն էին ներկայացնում, սակայն ամբողջ-
ված էին Ֆրանսիայի դեմ պայքարակալելու հա-
մար: Այդ ժողովրդի քաղաքներին կարևոր առանձ-
նահատուկություններ էին տրված և նրանց պաշ-
տպանությունը հողը յանձնված էր մի առանձին
լորդի, որ կոչվում էր «լորդ պահապան հինգ
նահանգներին» և որի գլխավոր բնակավայ-
րը գտնվում էր Խուլեր-կալդելում: Դա ամենակի
ընթացքում այդ քաղաքները կորցրին իրանց նը-
շանակությունը և «լորդ պահապան» պաշտոնը
մի արտաուստրոսի ինչեկուր դարձավ: Նախկին
պահապանը, լորդ Կիլբեյրն, հրաժարված լի-
նելով այդ պաշտոնից, թագուհու հրովարտակով
յանձնվեց լորդ Սոլսբերիին: Հանդէսի օրը,
օգոստոսի 3-ին, հինգ նահանգներին և չորս-
ջակայ քաղաքներին 14 քաղաքային համայնքների
քաղաքագլուխները և բարոնները հաւաքվել էին
Կուրի ամրոցը, որտեղ եկա Լոնդոնից և լորդ
Սոլսբերիին իր ընտանիքի մի քանի անդամներ
և նախկին «Warden» լորդ Կիլբեյրնի ընկե-
րակցությունները, ինչպես նաև իրենց քաղաքը
և մեծ չուքով անցնելով նրա փողոցներով, հասան
հրապարակը, որտեղ, բայց երկնքի տակ, պէտք
է կատարվեր հանդէսի գլխավոր ակտը—առան-
ձին դատարանի նիստը. այդտեղ կարդացվեց
«Թագաւորական պատենտը», որով լորդ Սոլ-
բերիին նշանակվում է «լորդ պահապան» Երե-
կոյան, քաղաքային բաժնուհատ, կայացուսի
մեծ բանկետ, որը բացվեց նախկին լորդ պա-
հապանի, մարքիզ Կիլբեյրնի ճառով: Դառնալիս
սը, գովելով լորդ Սոլսբերիին յատկությունները,
առաջարկեց նոր լորդ պահապանի կենացը: Պա-
տասխանելով Կիլբեյրնի ճառին, նոր լորդ
պահապանը, լորդ Սոլսբերիին ասաց.

«Մի օրը, լէ դին եր, ջէն տըլ մէնն եր.
Արտանց հրապարակ եմ այն ջերմ ընդունե-
լով իման համար, որ ցոյց տուիք այս կենացին:
Ոչ պակաս անկեղծությամբ հորհակալ եմ յնոյն
պէս» լորդ Կիլբեյրնից իր քաջակերիչ և զեղե-
ցիկ խօսքերի համար, որոնց համեստությունը
վրա կը հիմնաք, բայց եղբայրացությունների հետ
պիտի չը համաձայնվեք (ծիծաղ): Անկեղծում եմ
սրա վրա իմ հորհակալությունը այն բոլոր ան-
ձանց, որոնք մասնակցեցին այս օրվայ հանդէսին
և յատկապէս հիմաւորը Կուրի քաղաքին, որ
այնքան փառաւոր ընդունելություն հանդիպե-
ցանք: Պ. քաղաքագետ. մի մեծ ժողովում, այն

րեաց: Կարծես մի հին ծանօթ էր նա, կարծես
գիտէր, թէ ինչ պատմություն պիտի լսէ: Ուրա-
խութիւնից գետը քիչ էր մնում որ դուրս վա-
զէր իր ափերից և մի օսպէ առաջ լսէր երկար,
երկար ժամանակ սպասած խօսքը: Բայց երկա-
թէ Մարքը բոլորովին ուրիշ բան էր նկատում:
Ժաման էր պատել կարմիր գետի մակերևութը.
խեղճ էր նա, թշուառություն ամենատեսակի
բեռն էր կրում իր վրա. այրվում էր ոչ թէ իր
երկեւի քաղաքործություններից. պատմել չէր
կարող թէ ինչպէս է ինքը յափշտակություններ
կատարել, ինչպէս ջարդել էր փշրել և զօռով
խել: Բերում էր նա ոչ թէ պատերազմի մարտի-
ներ, այլ, ընդհանրապէս, կանանց, աղջիկների,
ծերերի և երեխաների վերջին ձիւնը: Եւ հակա-
մի կծու արհամարհանք ուղղեց դէպի այդ խեղ-
ճությունը: Նրա մէջ չը կար մի ամենափոքրիկ
կաթիլ ցաւակցություն անգամ դէպի այն արա-
րածները, որոնք քաջ են ընկնում թշուառու-
թեան փոսերում: Նա երբէք չէր թող տուել,
որ փոքր, անչափ բանը յանդգնի գլուխ բարձ-
րացնել և ողբալ իր սրտի վէրքերը: Ամեն մի
անհայտ անարկայ, որին բնութիւնը պատժել է
նրանով, որ զրկել է կեղեքող ժանիքներից ու
անողորմ ճիրաններից, պիտի ոչնչանայ մեծերի
ոտների տակ: Այդ էր զրկված նրա պաշտած ա-
ւետարանի մէջ: Ուստի նա, այլ ևս մի վայր-
կեան չը վարանելով, բարձրացրեց իր յաղթա-
կան, երկաթի բազուկը և բարձրում, օդի մէջ,
մի վճռական նշան արաւ, հեռու կորչելու նը-
շան: Կարծես աշխարհը շուռ. եկաւ կարմիր գե-
տի վրա: Ի՞նչ էր սպասում և ինչ տեսած էր
կաթիլ Մարքը թիւրիմացութեան ոչ մի նշան չը
թողնէ: Երբ նա բարձրացրեց իր թիւը, մի գաղտ-
նի զսպանակ բաց արաւ նրա կրծքի դուռը: Արևի
չողերը ներս ընկան. երեւց ահագին սիրտը, որ
փշերից էր հիւսված և այնպէս կարծր էր ու

է Պարիզի ակադեմիայում, սովորութիւն է որ
նոր ընտրված անդամը իր նախորդի մասին
մի գովասանական ճառ խօսի: Այդ շատ լաւ սո-
վորութիւն է:

Այս ճառախօսը, նկարագրելով լորդ Կիլբեյ-
րնի քաղաքական գործունէությունը և խօսելով
Կուրի քաղաքի մասին, անցաւ. եւրօպական քա-
ղաքականություն, և ասաց. «Անկարելի է չը նկա-
տել այն անհանգստությունը, զգացմունքը, որով
ժամանակ առ ժամանակ համակվում են եւրօ-
պական կառավարությունները, որովհետեւ, թէպէտ
Եւրօպայի ինքը առողջ է, բայց նրա մի ծայրում
այնպիսի գանգըն կայ, որ կարող է վտան-
գել ամբողջ մարմինը առողջութիւնը և ապահո-
վութիւնը: Հասցայ այդ սուր կէտին, և ես դողում
եմ իմ այս համարձակությունեան վրա, որովհետեւ
եթէ ես մի բան խօսեմ հարաւարեմտեան Եւ-
րօպայում տիրող շարժումների մասին, ինձ պիտի
նկատեն, թէ ես սպասում եմ օսմանեան կա-
ռավարությունեան, ուստի պարտաւոր եմ անցա-
նալիքները կատարել: Կա սխալ մտածութիւն է:
Որովհետեւ ես իրաւունք ունեմ նախադրույցա-
նել նրանց, որոնց վրա ծանրանում է ներկայ
վտանգի պատասխանատվութիւնը, այն կողմից,
որ զէջքերի ընթացքում նրանք կարող են պատժ-
վել դրա համար, բայց սրանով ես չեմ պար-
տաւորացնում իմ հայրենիքը՝ հարկ եղած ժամա-
նակ պատերազմ բանալու (ծափահարություն):
Մի քարոզիչ կարող է շատ եռանդուն լինել մեղ-
քը մասնացոյց անելու մէջ, բայց նա դրանով
չէ պարտաւորվում վայր իջնել ամբողջից, առնել
մի մեծ գաւազան և պատժի ենթարկել մեղա-
ւորին (ծիծաղ): Այսպէս էլ, երբ ես տեսնում
եմ թէ Եւրօպայի ծայրին մի գանգըն կայ, գա-
ինձ վրա պարտականութիւն չէ դնում որ բը-
ժիչի դերն տոնածնելով, այդ գանգընը կտրեմ
դէն գցեմ (ծիծաղ և լսեցէք, լսեցէք): Ընդհակա-
ռակն, հաւանական չեմ համարում, որ թագու-
հու կառավարությունը բաժանվի գործողութեան
այն միութիւնից, որ գծվում է Պարիզի դաշնա-
դրութեան մէջ: Բայց վտանգը գոյութիւն ունի և
կը շարունակվի: Կա մի ապականություն կենա-
րուն է, որտեղից հիւանդությունն և անկումը կա-
րող են տարածվել եւրօպական հասարակության
առողջ մասերի վրա. և որքան ժամանակ որ
իրերի այս վիճակը գոյութիւն կունենայ, մենք
չը պէտք է երևակայենք թէ Եւրօպայի միջու-
րը ինչ սպառնացող վտանգը բոլորովին անցել
է... Զարեք գործ դնելու ժամանակը դեռ չէ
անցել, ուրիշն ևս աւելի՝ պատրաստվելու ժամա-

ստած, ինչպէս նիդալի սղողվաւոր Մէջ տեղում
ցցված էր մի նիդալ և մի կարմիր բոց բարձրա-
նում էր նրա առաջ, այրվում էր և արիւն էր
կաթեցնում նիդալի ծայրին: Կա էր պատերազ-
մի խոսքեր:

Վշտահար ու յուսախաբ, գետն անցաւ գնաց:
Եւ այնուհետեւ նա հասկացաւ, որ նիդալների
անտառներում վաղուց չորացել է մարդկային
սիրտ ասած բանը: Երկաթէ Մարքը թէն չէր ու-
զում որ և է յարաբերութիւն ունենալ իր սահ-
մանակցների հետ, բայց և այնպէս մի վնաս
էր նա, որ կախարհել էր ամենքին: Նրա սուր-
բը ամենքի համար էր ուստատեղի, նրա աղօ-
թի թարանին երկրպագում էին ամենքը: Վիշապ
օձի մասին ասում են, որ նրա շուռը թողնում
է այն խեղճ կենդանիներին, որոնք նրա կերա-
կուն են դառնում. թողնում է այնպէս, որ
խեղճները չեն կարողանում շարժվել և իրանք ի-
րանց անձնատուր են լինում նրա ահուկի բե-
րանին: Կաթիլի ու մեղրի երկրումն էլ գոյու-
թիւն ունէր այս օրէնքը: Երկաթէ Մարքը շուռ-
ը թողնել էր երկու հարեաններին, որոնցից մէկն
ունէր երկու երես և երկու անուն, իսկ միւսը՝
մի հարաւ աղքատ էր: Կրանք ընկել էին երկա-
թէ Մարքու գիրկը, դարձել էին նրա հլու ծա-
ռաները և լուռ ու կատարում էին միայն այն,
ինչ որ դուրս էր գալիս այն հրէշի բերանից:
Թէն կաթիլի ու մեղրի երկրի ճանապարհին
ու խաղաղություն էր պաղատում, բայց այդ եր-
րորդությունը իր նիդալների անասանաւ անտառ-
ներով նստել էր ամբողջ աշխարհի սրտի վրա,
ճնշում էր նրան, ամեն ժամ պատրաստվում էր
նրա հոգին հանել, որպէս զի ինչը միայն մնաց
և ինքը միայն աղբի: Կա առասպելական վիշապ
չէր, որին տանջում էր անկուշտ փօրը. դա հը-
րաշնների հայրենիքը. զարհուրելի խոցն էր, որ
ուսում էր, լափում էր այն ամենը, ինչ որ եր-

նակը: Եւ մաղթում եմ, որ քանի դեռ ժամանակ
կայ, մենք կարողանանք օգուտ քաղել դրանից.
բայց ես միանգամայն ապահով եմ, որ երբ վը-
տանգը հասնի, այն բարձր ողին և արիւնթիւնը,
որ ունի Անգլիայի այս մասն, որը ներկայաց-
նում են «Հինգ նահանգներին», անցեալի
նման, դարձեալ կը պաշտպանէ Անգլիան՝ ամէն
վտանգի դէմ:»

Այդ ճառը մեծ ազդու է հանել:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՅ

Օգոստոսի 11-ին

Ջարմանալի ներգաշնակութիւն... Մինչդեռ
այսօր, առաւօտեան ժամը 10-ին, Պոլսոյ Պե-
րոս եկեղեցում իր առաջին պատարագն էր մա-
տուցանում մի քանի շաբաթ առաջ ձեռնադր-
ված տգէտ տիրացուն, ս. Սարգիս եկեղեցու
բեմի վրա քահանայական կոչումներ էին ընդու-
նում չորս այլ տգէտ տիրացուներ... Այդ տգէտ
տիրացուները, որոնք Անանիա եպիսկոպոսի օ-
րով, յայտնել կտրած, իրանց գործին էին գնա-
ցել, այսօր ձեռնադրվում են. այն տիրացուն,
որին Անանիա եպ. անարժան դատաւարաւոր փոք-
րիկ եկեղեցու համար, մի երկու շաբաթ առաջ
ձեռնադրվեց Պոլսոյ Պետրոս մեծ եկեղեցու
վրա, որի ծիսերը մեծ մասամբ աչքի ընկնող
խնտիկներ մարդիկ են: Այս այսպիսի փոխ-
առիւթիւն է մտել կոնստանտնուպոլսոյ Անանիա
եպիսկոպոսի գնաւուց և Ներսէս եպիսկոպոսի
գալուց յետոյ—Եզրակացութիւնը ընկերացողին
ենք թողնում:

Որ Անանիա եպ. մինչև վերջը իր գործը լաւ չը
կարողացաւ տանել և վերջերս իրան թող
առեց տգէտներ ձեռնադրել, այդ մասին մենք
իր ժամանակին գրեցինք. բայց որ նա շատ տը-
գէտներ էլ բոլորովին հեռացրեց և մի ահագին
հոսանքի դէմն առաւ,—այդ նոյնպէս փաստ է:
Սակայն այժմ հարց է առաջ գալիս. ինչի հոգե-
ւոր իշխանութիւնը Անանիա եպիսկոպոսին հե-
ռացրեց, նրա տեղ ուղարկելով ուրիշին, որի
ինչ դիրք բռնելը յայտնի էր շատերին, և թէ
ինչ մի կարգի մարդիկ, որոնց կարելի է ա-
ռա ջն որդարանի սեղանաւորն և ր ա-
նունը առաւ. իրանց կաշուց դուրս եկան Անանիա
եպիսկոպոսի առաջաւելու, և նրա տեղ էջմիած-
նում եղած, աչքները չորս արած եպիսկոպոս-
ներից մէկին բերելու: Այդ հարցերին պատաս-

կինքը տալիս է մարդու բաղդաւորութեան հա-
մար: Եւ դեռ այն հրէշից, որ այսպիսի անէծք
էր դառն ամբողջ երկրի համար, մարդկային բա-
րեգործութիւն էր սպասվում...

Կարմիր գետը փախչում էր արագ. նրան հա-
լածում էր այդ անէծքը, նրան ծաղրում, արհա-
մարհում էր այն տմարդութիւնը, որ երկաթէ
Մարքն էր անկել հողի մէջ, և ջրում, մեծա-
ցնում էր ամեն օր, ամեն ժամ...

Վերջացան դաժան անգիտութեան սահմանե-
րը: Ջարձաւ ճանապարհորդի առաջ կանգնած էր
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլի ու մեղրի երկի-
րը այդտեղից էր սովորել մարդավարութիւն,
մի հրաշալի կին, որ հագել էր զինուորի ծանր
զրահներ և ամեն անցնողին ասում էր, որ իր
անունը Վրէժ է: Նրա ճակատի վրա փայլում էր
առաւօտեան աստղը: Որքան զեղեցիկ էր նրա
անտառը, որքան սիրելի էր այն տեղը, ուր նա
էր կանգնած: Նոյն իսկ կաթիլ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ռիֆիլիս, օգոստոսի 12-ին

«Մշակ» լրագրի 1894 թվի № 63-ի մէջ կար-
սից հաղորդված էր մի լուր այն մասին, թէ
այնտեղ չառ վաշխառուներ կան, որոնք ժողո-
վրդին կեղեքում են և թէ այդ վաշխառուներից
երկուսը՝ Գրիգոր Բոյեանեան և Մարտիրոս
Խաչատրեան, տեղական կառավարութեան կար-
գադրութեամբ, աքսորվում են խորվովի նահան-
գը, և բերք տար ի ժամանակով:

Որովհետեւ այդ խնդիրը զեռ ևս վէճի առար-
կայ էր, ուստի մենք աւելորդ համարեցինք իս-
կոյն և եթ հերքումներով ձանձրացնել յարգելի
խմբագրութեանը. բայց սրովհետեւ այժմ արդէն
գործի ընտելութիւնը աւարտած է, ուստի թոյլ
տուէք երկուսով մեր պատիւը վերականգնել:
Մենք կարծուր չենք համարում այստեղ երկարել,
թէ ինչ պատճառով մեզ դէմ գտնուողները յա-
րուցվեցին զանազան անձների կողմից. այսքանը
միայն կասեցնէ, որ տեղական դատարանը՝ մէջ-
լինելով, որի յատուկ պաշտօնն է, տեղական սո-
վորութեան համաձայն, քննել բուն տեղացիներ-
ին վերաբերեալ քրէական և քաղաքացիական
բոլոր գործերը, մեզ դէմ յարուցված գանգա-
սները գտել է ապօրինի և մեզ արգար ճանաչել:
Այս, օրինակ, հէնց նոյն 1894 թվին, փետրվա-
րի 22-ին, այդ դատարանը (Окружный съезд)
քննելով Մարգար Բուրգան օղիի Գ.
Բոյեանեանի դէմ յարուցած գործը՝ վերջինին
արգար ճանաչեց: Չը նայած այդ հանգամանքին,
մենք ենթադրեցանք աքսորի աղմուկաբարձար-
կան կարգով: Հնազանդելով այդ հրամանին,
մենք մի և նոյն ժամանակ բողոքով դիմեցինք
կովկասեան պ. կառավարչապետի արդարադա-
տութեան՝ խնդրելով քննել մեր գործը: Եւ ահա,
վերջապէս, ներկայ տարւոյ մարտի 8-ին, №
136 գրութեամբ, պ. կառավարչապետի դիմանի
կառավարիչը կարծի ուստիկանապետին յայտ-
նում է, որ Գրիգոր Բոյեանեանց աղատ է իր
հայրենիքը վերադառնալ, համաձայն իր խնդրի,
այսինքն նախ քան աքսորման ժամանակամիջո-
ցը լրացնելը. իսկ ապրիլի 30-ին էլ մի և նոյն
ընտր յայտարարվեց Մարտիրոս Խաչատրեանցի
վերադառնալով:

Ահա այդ է իրողութիւնը, որը խնդրում ենք
տպագրել «Մշակ» մօտակայ համարներից մէ-
կում:

Գրիգոր Բոյեանեանց
Մարտիրոս Խաչատրեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԻՆ

Երէկ զիշեր, Ռուսաց գործակալութեան մի-
ջոյով, ստացանք հետեւեալ հեռագիրը Կ. Պօլ-
սից. «Օգոստոսի 15-ի անկարգութիւնների ժա-
մանակ, սպանվեցին օսմանեան բանկի զոհա-
պսնը և երկու ծառայողներ. կասսիրը ծանր
վիրաւորված է: Բանկի շինութիւնը և ծառայող-
ները պահպանվում են պոլիցիայով և զօրքով»:

Էջմիածնից եկողները մեզ հաղորդում են, որ
վեհապետը որոշեց՝ փոխել իր նախկին որոշու-
մը, և այս տարի սեպտեմբերին մեռնի օր-
հուրիւն չը կատարել:

Կովկասեան կառավարչապետ Շերեմէտեվ, որ
այժմ գտնվում է արտասահմանում, էլի նոր
արձակուրդ է ստացել, և կը վերադառնայ Ռիֆ-
լիս սեպտեմբերի սկզբներին միայն:

Ինչպէս երևում է, մեր թեմական դպրոցները
բոլորն էլ նոյն բաղդին են ենթարկված: Ներ-
սիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը, ինչպէս
յայտնի է, զրկվեց իրաւունքից ուսուցում և
տեսուչ հրաւիրել (Անն Սարգսեանի ղեկավար) և
փոխել ուսուցչական խումբը: Այժմ էլ, ինչպէս
մեզ հաղորդում են Ներսիսից, Էջմիածնում մը-
տադրութիւն կայ ստիպել Ներսիսի թեմական
դպրոցի հոգաբարձութեան պահել այն մի քանի
ուսուցիչներին, որոնք արձակված են հոգաբար-
ձական վճռով: Շուտ թեմական դպրոցի հոգա-
բարձութիւնն էլ, ինչպէս յայտնի է, տեսչի
պաշտօնակատար էր հրաւիրել Ժընեվից Պօլսո
Մէլիքեանին, որը արդէն Ռիֆլիս է հասել:
Եւ այժմ, երբ նա պէտք է զբաղվի խումբ կազ-
մելով, Էջմիածնից յայտնում են Շուշու հոգա-
բարձութեան, որ դէմ են Մէլիքեանի ընտրու-
թեան: Հոգաբարձութեան միաձայն ընտրութեամբ

և հրաւիրել մարդը Ժընեվից Ռիֆլիս է գալիս,
և յանկարծ... Էջմիածնից սկսվում է սովորական
խնդիրը: Երբ պէտք է հասնի այդ բոլորի
վախճանը:

Թէյի մշակութիւնը կովկասում սկսում է լայն
ծառայ ստանալ: Համառոտական ցուցահանդէ-
սում, կովկասեան թէյ միաժամանակ ցոյց են
հանել երեք հաստատութիւններ—Պօլսովի ֆի-
ման, Սօլովցովի ֆիման, որ թէյի մշակութեան
նախաձեռնողն է կովկասում, և ուղէների վար-
չութիւնը: Սօլովցովի ֆիման ծախել է Սօլովի-
սի մի ֆիմային 600 ֆունտ կովկասեան թէյ, իր
սեփական տնկարանից, ֆունտը 70 կօպէկով:

Պարտը ենք համարում նկատել, որ Մեքսիկոյ
քաջանայ Մեքսիկոյի հեռանալը թեմական տեսչի
պաշտօնից՝ զգալի կորուստ է մեր փոքրթիւ
դպրոցների համար: Իբրեւ թեմական տեսուչ,
նախ Ներսիսի և ապա Ռիֆլիսի թեմում, Մե-
քսիկոյի քաջանայ ցոյց տուեց, որ նա լաւ ծանօթ
է մեր դպրոցական գործին, այն հասարակու-
թեանը, որի մէջ գործում է, և բացի դրանից
նուիրված է իր պաշտօնին այնպիսի եռան-
դով և ոգևորութեամբ, որը մենք չենք նկատել
նախկին թեմական տեսուչների ժամանակ: Հօ-
գեոր իշխանութիւնը, փոխանակ այդ պաշտօն-
կարիքը անցած համարելու, ընդհակառակը, պէտք
է աշխատէր պահել այդ պաշտօնում հայր Մե-
քսիկոյի, որպէս զի համ մնացած դպրոցները
կանոնաւոր ընթացքով չարժանակվին, համ էլ
համաձայն գոյութիւն ունեցող օրենքի՝ նորերը
բանար: Մենք չենք ճանաչում Ռիֆլիսի հոգե-
ւորականների մէջ մի ուրիշին, որը կարողանար
փոխարինել այժմեան թեմական տեսչին:

ՇՈՒՇՈՒՅ մեզ գրում են օգոստոսի 13-ից.
«Երէկ զիշեր, տեղի ունեցաւ մի սարսափելի
եղեռնագործութիւն: Քառասնամեայ, երեք զա-
ւակի տէր մի արի մարդ, անցեալ օրը ամուս-
նանում է 13 տարեկան մի գեղջկուհու հետ և
պատկի երկրորդ զիշերը, դանակի հարուածնե-
րով ծանկոտում է թշուառ կնոջ կողքը, որից
խնդն մեռնում է անմեղ զոհ: Գաղան-մար-
դասպանը ձերբակալված է, իսկ գործը յանձնված
է քննիչին: Տմարդի սպանութեան պատճառ-
ների մասին զանազան լուրեր են պտտում: Ա-
մենահաւանականն այն է, որ մատաղահաս աղ-
ջիկը զոհ է գնացել իր ամուսնու անանական
կրքերին... Արդեօք այս նոր զոհն էլ անպատիժ
պիտի անցնի այն տգէտ քաջանայի համար, որը
կատարել է պատկի խորհուրդը»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՆԿԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պահպանողական «Standard» լրագիրը, հերբե-
լով գերմանական մամուլի անհիմն դատողու-
թիւնները, թէ կրեոսոցները պատասխաններ են
միայն, որոնց սուղութիւնը իրաւունք ունի զսպե-
լու, հետեւեալ արդարաւի նկատողութիւնն է ա-
նում, «Մենք չառ չնորհակալ ենք գերմանական
լրագիրներից նրանց բացարձակ խոստովանու-
թեան համար, որովհետեւ նրանք միջոց են տա-
լիս մեզ ճիշդ գաղափար կազմել այն մասին,
թէ կրեոսէի ենթադրված պաշարումը ինչ չը-
պատկանի պէտք է ծառայէր: Մենք գտնում
ենք, որ կառավարչական ձեռքի վերաբերմամբ
մեծ տարբերութիւն չը կայ սուղութեան և եւրօ-
պական մի քանի պահպանողականների հայե-
ցողածքների մէջ: Անգլիայում, ոչ մի քաղաքա-
կան կուսակցութիւն երբեք իրաւունք չէ տալիս
որ և է կառավարութեան վատ կառավարելու
երկիրը: Երկարամեայ դառն փորձը անպայման
կերպով ապացուցել է, որ Ռիբլեքիան բացի
վատ կառավարութիւններից, որից ոչինչ էլ կարող
տալ երկրին: Ահա այդ պատճառով, անգլիական
պետական գործիչները և անգլիական հասարա-
կական կարծիքը մեծ հաճութեամբ կը դիտեն
թէ օսմանեան կայսրութեան զանազան մասե-
րը բաժանվին նրանից, այն պայմանով միայն,
որ այդ բաժանումը կատարվի՝ առանց վտանգի
ենթարկելու եւրօպական խաղաղութիւնը»:

Աթենքից հեռագրում են «Times» լրագիրն
օգոստոսի 4-ից. «Ֆրանսիական և ռուսաց հիւ-
պատոսները յայտնեցին, որ Կանէնում սպանու-

թիւններ և անկարգութիւններ լինելու զեպրում,
բրիտանեայ ազգաբնակչութիւնը կարող է ապա-
տարան գտնել ֆրանսիական և ռուսաց նաւերի
վրա: Միւս հիւպատոսները յայտնեցին, որ զօրք
կիշեցնեն ափը՝ կարգ հաստատելու համար»:

Ինչպէս հաղորդում են եւրօպական լրագիր-
ները, Եւրօպայի զանազան կողմերից—Աւստ-
րիայից և Իտալիայից կամաւ օրհնէր են զը-
նում: Կրեոսէ կղզին՝ ապստամբներին օգնելու
համար: Այդ նպատակով Կորֆու կղզին հասած
500 խաղաղի կամաւորներն մեծ ոգևորութեամբ
ընդունվեցին թաւրոնում: Անգաղար գոռում
էին. «Կեցցէ կրեոսէ, կեցցէ Իտալիան»: Այդ
ցոյցերի ժամանակ արտասանում էին կալաբրո-
տու, Իմբրիանիի և Գարիբալդիի անունները:

ԻԳԱԿԱՆ ԳՊՐՈՑՆԵՐ ԹԻՒՐԻՒՍՅՈՒՄ

Կ. Պօլսի ամերիկական իգական դպրոցի վար-
ժուհի օրերը Պատրիկ, «Forum» ամսագրի յու-
նիսի տետրակում հաղորդում է մի չարք տեղե-
կութիւններ կանանց կրթութեան մասին Ռիբ-
լիայում: Ամերիկական կանանց ընկերութիւնը
բացել է իգական դպրոցներ ֆոքս-Սոյայի զա-
նազան կողմերում: Առաջին դպրոցը հիմնվել է
Կ. Պօլսում 1840 թվականին, իսկ այժմ գոյու-
թիւն ունեն տասնվեց դպրոցներ ֆոքս-Սոյայում՝
ամերիկական միսիոնարների հսկողութեան ներ-
քայ: Վարժուհիները վերջացրել են իրանց ու-
սումը Ամերիկայի զանազան դպրոցներում և
ծանօթ են ուսուցանելու նոր եղանակներին:
Այդ պատճառով նրանց ազդեցութիւնը մեծ է
և զգալի: Կ. Պօլսի դպրոցը ունի միջազգային
նշանակութիւն և բաց է ցանկացողների համար:
Միւս դպրոցներում էլ պատահում են յաճախ
մի քանի ազգութիւնների երեխաներ միասին:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻՒՍՅՈՒՄ

Կ. Պօլսի, յուլիսի 26-ին
Ամերիկայի յայտնի է կրեոսէի խնդիրը: Թիւր-
քաց կառավարութիւնը քննից սկսվածի պէս,
յանկարծ զգաց այդ հարուստը, որ այնքան
ծանր էր: Յաւից ստիպված, Բ. Գոռը հաղար
ու մի խոստովանել տուեց, սակայն այնպիսի
խոստովանել, որ վաղուց կրեոսոցները իրանց
արիւնով ձեռք էին բերել: Խոստովանելը մե-
ռած տառեր էին: Կրեոսոցները այս անգամ էլ
չը խաբվեցին. խոստովանելը սովածին չէին կը-
տացնում. նորանոր զոհերը նորանոր վարձ էին
պահանջում: Եւ կրեոսոցները քաջութիւն ունե-
ցան իրանց զօհերը էժան գնով չը ծախել: Նը-
րանք հասան իրանց նպատակին: Այսօր կրեոսէն
եթէ ոչ աղատ, զոհն է մի այնպիսի ինքնավարու-
թիւն է վատակում, որը Ռիբլեքի լծի տակ աղ-
բողի համար չառ թանգ արժէ: Այդ բոլորից
յետոյ կրեոսէի համար յարմար զեպրում մի չը-
նին զոհն անգամ՝ բաւական կը լինի աջողեց-
նել իր միութիւնը՝ մայր հայրենիքը—Յունաստա-
նի հետ:

Սակայն կրեոսեան խնդիրը կրեոսէով միայն չը
վերջացաւ. Ռիբլեքաց կառավարութեան զօրքերը
իրանց պետի ցանկութեան համաձայն այնպիսի
զազանութիւններ գործ դրին կրեոսէի խաղաղ
ժողովրդի վրա, որ զրգոնեցին բոլոր տեղերի
յոյններին: Այդ էր պատճառը, որ ամեն կողմից
յոյն ժողովրդից փող, զէնք և կամաւորներ է
հասցնում առաւելագույն եղբայրներին, իսկ որ գը-
լաւորն է, Յունաստանի հիւսիսային մասում
յոյն տարրը այն աստիճան կատաղեց, որ ինք-
նաբերաբար յարձակումներ գործեց Ռիբլեքաց
սահմանի վրա, ստեղծելով մի նոր, Ռիբլեքայի հա-
մար անսպասելի, յունա-մակեդոնական հարց:
Թող Ռիբլեք Ռիբլեքը որքան ուղեն հերբե-
լուրերը, սակայն փառաւ փառաւ է: Սալոնիկը
համարեալ պաշարման վիճակի մէջ է: Այդտեղ
միանում են թէ յունական և թէ մակեդոնական
չարժուները. խաղաղութիւններն ու ձեռքա-
կալութիւնները անթիւ են, մեծ քանակու-
թեամբ ուղարկվել են զանվում այս ու այն
տեղ:

Կ. Պօլսում Ռիբլեքաց իշխանութիւնը տընում
է հաւատացնել, որ իր համար չառ հնչտ է
խղիղել չարժուները: Եւ այդ ստում է այն
կառավարութիւնը, որ մի բուն սօֆիստների
զսպել չէ կարողանում: Մի երկու չարք ա-
ռաջ, կառավարութիւնը ցոյց տալու համար աչ-

խարհին թէ իր երկրում արդարութիւն կայ,
վճեց կախել մի հայի հետ և մի Ռիբլեքի: Սա-
կայն կախողանի մօտ հաւաքված սօֆիստների
սպանալիքից վախեցած, կառավարութիւնը իր
վճիւրը չը գործադրեց և հայն էլ ազատվեց կա-
խողանից, չնորհիւ իր ընկերակից Ռիբլեքի: Կա-
ռավարութիւնը սօֆիստներից զոգում է:

Մ.—Շ.

ՆԱՄԱԿ ՊՐՈՍԿԱՍՍԱՆԻՑ

Թաւրիզ, յուլիսի 28-ին

Լսում ենք, որ քերական յարձակվել են Ռիբ-
լեքաց սահմանում գտնվող առօրինների վրա և ա-
ւերել են 11 զիւղ: Տեղական կրօնապետ Մար-
Շիմօնը, չը կարողանալով զիմարել քրդերի
հրոսակային խմբերին, 300 ձիաւորներով ա-
պաստանել է լեռները և այնտեղից տեղեկա-
գրել է Թաւրիզի անգլիական հիւպատոսարանին,
իսկ վերջինս հեռագրով հաղորդել է Լօնդոն,
թագուհուն: Թէ որքան ճշմարիտ է այդ, մենք
չենք կարող երաշխաւորել:

Պարսկա-թիւրքական սահմանազլխի պահպա-
նութիւնը յանձնված է քերական Շիկակ ցեղին:
Ատրպատականի ընդհանուր նահանգապետ և
թագաժառանգը օգնական է նշանակվել Ամինը-
Գովան, որը մօտ օրերս կը ժամանէ Թաւրիզ:

Վանի ղեպերից յետոյ մօտ 300 տուն զաղ-
թականներ անցել են Սալմաստ և ցրվել են
գաւառները՝ քաղցած և մերկ: Հայր Սարաճեանն
էլ գնացել է Սալմաստ, որպէս զի դրանց հոգը
ընդունել նրան, որպէս յաջորդ. թէ ո՞վ պիտի
հոգայ այսուհետեւ նրանց մասին, այդ յայտնի
չէ. իսկ թէ ինչ կը լինի խղճ գաղթականների
վիճակը, այդ մասին աւելորդ է խօսել. ամեն
ոք կարող է գուշակել:

Հայր Սարաճեանը, քաղաքից հեռանալիս, յա-
ջորդ է կարգել տեղական քաջանաներից մէկին,
որը փոխանակ գործ առաջ տանելու, քնում է,
փոխանակ չինելու՝ քանդում է: Ողորդելը կա-
ցութիւն: Ատրպատականի նման ահալին մի
թեմ կառավարում են մի տգէտ քաջանայով և
այն էլ այս խառն ժամանակամիջոցում է բայց
ինչ է անում այն մարդը, որի անուան համար
երէկ ովսաններ էին աղաղակում. միթէ նա
այսօր պէտք է աչքը գոցէ և աննպատակ ճանա-
պարհորդութիւնների ետեից ընկնէ: Թող չտա-
պէ լուծել Ատրպատականի թեմակալի խնդիրը:
Արշալուծի

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՅ ԳՐՈՒԹԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ. ՊՕԼԻՍ, 14 օգոստոսի: Աւստրո-Ունգարա-
կան ղեկաւոր մօտ կայացաւ խորհրդակցութիւն
մեծ պետութիւնների ղեկաւորների և Ռիբլեքաց
արտաքին գործերի մինիստրի մէջ, ապստամբ-
ված կրեոսոցների օգտին աւելի զիջումներ
անելու մասին:

ՍՕՅԻՍ, 14 օգոստոսի: Ստացված է գեկու-
ցում, որ Ռիբլեքաց մի զօրաբաժին յարձակվեց
բոլգարական սահմանազլխի կայսրանի վրա,
Ֆիլիպպոպոլից դէպի հարաւ, բայց յետ նահան-
ջեց հինգ ժամկայ կուից յետոյ, Ռիդնելով բոլ-
գարական հողի վրա մի քանի սպանվածներ.
Բոլգարները կորուստ չեն ունեցել: Յարձակումը
կրկնվեց կէսօրից յետոյ, բայց զարձեւալ յետ մըզ-
վեց: Դէպքի տեղը Ֆիլիպպոպոլից ուղարկված է
երկու վաշտ:

ՅԵՏԻՆԻ, 14 օգոստոսի: Սերբիական թագա-
ւորը զինուորական մինիստր Ֆրանսովիչի ուղեկ-
ցութեամբ գալու է այստեղ հսկողներին վերջե-
րին, որպէս զի Չէրնօգորիայի իշխանին փոխա-
դարձ այցելութիւն տայ:

ՉԱՆՋԻՒՐ, 14 օգոստոսի: Հէնց որ սուլթա-
նի մահը յայտնի եղաւ, հանդուգնալի հօրեղայր
Սաիդ-Խալիդ, գրաւելով պալատը 700 զինուոր-
ված սակարների օգնութեամբ, հրատարակեց
իրան սուլթան: Անգլիական պատերազմական
նաւերը ուղարկեցին մաքառատան չինութիւնը մի
զօրազունը, որը սպասում է անգլիական կառա-
վարութեան կարգադրութեան: Երկու կրեոսէ
անկարգութիւնների կրկնվելուց, անգլիական զաղ-
թականութեան կանաչ պատուարվել են անգ-
լիական հիւպատոսարանում:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 օգոստոսի: Կայսերական պա-
լատի մինիստրի հետադիւր Պէտրօօփից. «Օ-
գոստոսի 14-ին, ժամը 5-ին, կայսերական գնաց-
քը հասաւ Վարշաւա, Պրիւիլիան երկաթուղու
Պրագա կայարանը, որտեղ սպասում էին գեներա-
լա-նահանգապետը, զինուորական և քաղաքացիա-
կան պաշտօնական անձերը, կանաչը, պատա-
ւոր պահակը Վազոնից գուրս գալով, Թագուհի
Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէօդորովնա մտաւ թա-

գաւորական անհետները, որոնք բարեհաճեց ընդունել իրան ներկայացող կանանց, իսկ թագաւոր կայսրը, ընդունելով զանազան հասակի անհետները, անցաւ պատուաւոր պահակի առջինը, որի ձախ կողմում չարված ներկայացան Նորին Մեծութեան առանձին մասերի զինուորները: Երբ պահակը հանդիսարար ընթացքով անցաւ, թագաւոր կայսրին ներկայացան բաղադրական վարչութեան պաշտօնականները և պաշտական պաշտօնականները: Այդ ժամանակ պատրաստ էր կայսրական արտասահմանեան գնացքը, որով Նոյն Մեծութեանը, ժամը 6-ին, մեկնեցին Վիեննա: Վարչական մասերը, ամբողջ ձառնապարհի վրա, դնացքը ընթանում էր «ուրա» աղաղակների թնդիւնով և երաժշտութիւնը չարունակ նուագում էր. երկաթի թուղթի դրոշմաւորները, չարված էին 42 բառաւորն հետևակ զորքը, 19 բառաւորն և 40 հակազորն ու հարկուր հեծակազորը:

Վիեննա, 15 օգոստոսի: Թագաւոր կայսրին և կայսրուհուն ընդունելութեան համար պատրաստութիւնները բոլորովին վերջացած են: Հիւսիսային վիզլայը դարձրած է ծաղիկներով, գիւղանոցներով, ուստի ու աւաղանիկները զրօշակներով: Վիզլայի մինչև Բուրգը, որ Նոյն Մեծութեանը ընկալաւ, է, փողոցների երկու կողմերով, 3 կիլոմէտր տարածութեան վրա, չարված են անընդհատ դժուր կայսեր, զարդարած ուսական և աւաղանիկները: Վիեննայի կայսերական թաղերով, Նոյն Մեծութեանը ուղեւորութեանը համար: Երբ Նոյն Մեծութեանը ընդունաւ, 50 քայլ տարածութեան վրա, կառուցված են ահագին յաղթական կամարներ: Շատ անհրաժեշտ էր կանանցիկները, պատգամները ծածկված են կարմրագին թափալով: Փողոցներում անսովոր կենդանութիւն է տիրում: Հիւսիսայինները ինչ են եկողներով:

Վիեննա, 15 օգոստոսի: «Abendpost» կայսրին և կայսրուհուն զարուհող ուղեւոր մի յօդուածում ասում է. «Կայսր Նիկոլայ II Վիեննայի համար օտար չէ. նա արդէն հիւր է եղել այստեղ, բայց Աւստրիայի մայրաքաղաքը առաջին անգամն է տեսնում Նոյն Մեծութեանը ի վեր: Նրա հետ միասին, պաշտօնացած նոյն ժամի վեճ գեղեցկութեանը, աշխուհի միայն ծագումով, այլ և հոգեկան և մտաւոր յատկութիւններով, գալիս է մեզ մօտ Նրա երկրաւոր Սուլտանը: Այն արտադին ուղեւոր, որով դիմաւորում է Նոյն Մեծութեանը աւաղանիկները կայսերական զորքը, կը կրկնեն պետութեան ազգերը: Լրացիւր նկատել է տալիս, որ կայսր Նիկոլայ II, սրբութեամբ պահպանելով իր բարձրագոյն պաշտօնը, հանդիպում է այդ բարձր կոչման համարունը: Ֆրանց-Յոսեփի հետ, որը որդուհուր է թագաւորի փառքը պետութեան բարօրութեան և բաղադրանքների եղանակութեան մէջ: Կայսր Նիկոլայ ձգտում է մի և նոյն նպատակին: Այդ համարաշխարհները բարեկամութեամբ կը կապի երկու Միապետներին:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 15 օգոստոսի: Ֆինանսների մինիստրը, օգոստոսի 14-ին, ծառայութեան զործերով գնաց զանազան նահանգներ:

Նիժնի-Նովոգորոդ, 15 օգոստոսի: Երկրագործական մեքենաների վրա մարտ դնելու հարցի ընտրութեան համար յատկապէս գումարված համաժողովը, երկրորդ բաժին ընդհանուր ժողովի մէջ՝ ձայների բաժանվելու պատճառով, չորս ժամով լինաբանութիւններից յետոյ, զանազան կարծիքների պատճառով, հարցը ենթարկվեց ընդհանրութեան և, բաղադրվեց 140 ձայների ընդդէմ 63-ի, ընդունվեց այն կարծիքը, որ երկրագործական մեքենաների մարտի նուագումը ցանկալի է երկրագործութեան շահերի համար:

Աթէն, 15 օգոստոսի: Կանէից եկած լուրերին նայելով, ֆրանսիական հիւպատոսը յայտնեց նահանգապետին, որ եթէ անկարգութիւնները կանգնալով չարունակվին, նա նաւատորմից զորք ընկել կը առջը բերտունաների պաշտպանութեան համար:

ՁԱՆԶԻԲԱՐ, 15 օգոստոսի: Սաիդ խալիֆի՝ զաշի մասին յայտնած պահանջին զոհացում տալը անհաւանական է թւում: Ասում են, զաշի կը յանձնվի Սաիդ-բէն-Համուդին, մեռած սուլթանի մօտ ազգականին: Ասկարները, այն է տեղացի զորքերը, որոնք պաշտպանում են Սաիդ-խալիֆին, վարժվել են զինուորական գործի մէջ անգլիական սպաների ձեռնով և այժմ լուրջ ոյժ են ներկայացնում: Գիշերը անցաւ հանդարտ: Անգլիական պահակաւանները խարխիւլ հզօմ՝ կանգնած են պալատի առաջ և հրամանի են սպասում:

ՁԱՆԶԻԲԱՐ, 15 օգոստոսի: Օգոստոսի 14-ին պալատի հասաւ «Ս. Գերգ» մարտանաւը և 200 զորք տիր իջեցրեց: Հասաւ նոյնպէս անգլիական մարտանաւ «Բէկսոն»: Սաիդ-խալիֆի զորքի թիւը հասնում է 1500 հոգու. նրանք բռնել են պալատը և բերդը:

ՁԱՆԶԻԲԱՐ, 15 օգոստոսի: Սուլթանի մահը տեղի ունեցաւ առաջ, քան պալատը հասաւ միսիրաւ-նախագահի և անգլիական հիւպատոս Կէլի որոնք չափաւել էին այնտեղ աննպատակութեամբ ասանալուն պէս: Կէլի և Սաիդ-խալիֆի մէջ, որ աջակց էր իրան սուլթան հրապարակել, երկու խորհրդակցութիւն տեղի ունեցաւ: Խալիֆը վճռական կերպով մերժեց թողնել պալատը և յայտնեց, որ աւելի շուտ կը մեկնի իր ծովային զորքով:

արև և յայտնեց, որ աւելի շուտ կը մեկնի: Խալիֆի զորքերը լաւ զինուորված են և բաղկացած են 2,500 հոգուց, որոնց մէջ 900-ը ասկար է: Սաիդ-խալիֆին ուղարկած ուղեւորութեան յայտնում է, որ եթէ նա չի իջեցնի զորքակը մինչև վաղը, առաւօտեան ժամը 9-ը, և անպայման կերպով անձնատուր չի լինի, պալատը ուժակոծութեան կենթարկվի: Անգլիական հրապարակներին առաջարկված է անցնել անգլիական նաւերի վրա՝ մինչև առաւօտեան ժամը 8-ը:

ԼՕՆԳՈՆ, 15 օգոստոսի: Լաւ տեղեակ չըլաններում ենթադրում են, որ Զանգիբարի սուլթանը սպանվել է, հաւանորէն, թունաւորվել է:

ԽԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

Կ. ՊՈԼԻՍ. Մ. ՇԻՄ. Թիւրքիայից եկած թուրքականութիւնները կը զարգանան և փոխադրվեն են ենթարկվում մեղանից անկախ պատճառներով:

ՎԻԵՆՆԱ. X. Զեր յօդուածը Բանիայի մասին չէ տպագրվում այն պատճառով, որ զուրկ ուղարկել էր մեզ ձեր աշխատութիւնը ոչ իբրև անկախ գրուածք, այլ իբրև թարգմանութիւն: Մենք ուրախութեամբ կը տպագրենք մի անկախ գրուածք Բանիայի մասին, մասնաւոր եթէ զուրկ նկարագրէ, թէ ինչ էր այդ նահանգը թիւրքաց տիրապետութեան ժամանակ և ինչ է այժմ:

ԱՂԳԱՄ. Մ. Սար. Եթէ զուրկ «Մշակ» ընթերցող էք, լաւ պէտք է իմանաք, որ ամեն մի հերքում, որի նպատակն է վերականգնել վիրաւորված պատեր կամ ճշմարտութիւնը, անպատճառ կը աղաքւի, իսկ ինչ վերաբերում է փոփոխված կամ անփոփոխ տպագրելուն, դա արդէն թարգմանութեան իրաւունքն է: Շատ անգամ հերքումը չէ տպագրվում միայն այն պատճառով, որ չարիքը զուրկ մեծ է լինում:

ԹԱՐԱԳՐՈՒՄ ԱՆԵՔՏԱՆԻ ԳԱՆՈՒԹԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԻՄԱՆՈՒՄ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԱՐԱՍԻՒՆԻ
«ՆՈՐ-ԵՐԳԱՆԵՐ»
Կ. Բաժանորդների միամտութեան համար յայտնում են, որ այդ երգարանը մօտ ժամանակներս կը յանձնվի տպագրութեան:

Ժողովրդական երգիչ՝ Ներսէս Սաղանդարեանց (№ 94) 1—3

ԵՐԵՎԱՆԻ ՆՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐՈՒՄԻ միգրանտ երկեսե զարդների համար հարկաւոր են ՅԵՆԶԱՆՈՐ ՈՒՍՈՒՅԻՉՆԵՐ և ուսուցչուհի, ցանկացողները թող դիմեն հոգաբարձութեանը: (№ 94) 1—2

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԻ
որ աւարտել է Գերգեան ձեռնարանի վեցերորդ գատարանը, մասնաւոր գտեր է փնտռում զանազան քաղաքներում: Համաձայն է երգել և եկեղեցիներում, նաև պատրաստել երգերի լուսն: Գիտել՝ ԵԱՐՎ, ԿՈՆՏՐԱ ԲԱՐՎԱՆՈՒՄՈՒՄ, ՄԻՐԱՆ ՏԵՐ-ԳԵՐԳԵՐԵԱՆԳԻՆ: (№ 93) 3—6

ԿԵՐՍԻ ՀԱՅ-ԿԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԺԱՆԿԱՆ
Միադատեան երկխոյցը ուսումնարանի համար հարկաւոր է մի ուսուցիչ, որին XI հաւ. 1365 յօդ. համաձայն, տարեկան երեք հարկուր յիսուն բոլորի ուժով: Յանկացողները թող բարեհաճեն դիմել մինչև օգոստոսի վերջը. ԿԱՐՏԵ, настоятелю армяно-католической церкви, архимандриту отцу Петросу Бердякяну. (№ 93) 3—3

ՅԱՏԱԿԻ ԼԱԿ
Ա. Ն. Գ. Ն. և Գ. Գ. Ն.
Բ. ԿԵՐՍԻ ԵՐ ԸՆԿ. ՄՈՍԿՎԱՅԻՆ
ընկերութեան գործարանի
վարչականալէս ծածկելու համար հասարակ (ոչ պարկեռային) յատակներ, ներկված և չը ներկված:
Զորանում է քսելու ժամանակ, այսպէս ասած, հենց վրձնի տակ:
Ծախվում է
ԱՄԵՆ ՏԵՐ, ԲՈՒՐՈՐ
աւելի նշանաւոր աւաղանիկների մօտ: 2—3

Լ. ՈՅՈՒՆ ԵՆ ԱՍԱԼ
ՄԻՍԻՐՈՒՄ ԴԱՄԻՆՆԱՆ ՎԵՅՏԱՆԻ ԿԵՆԵՐԸ
Գիտել է 10 կոպէկի
Գիտել կենտրոնական գրադատանոց:
Գերգ քաշ. Միգրանտ (№ 90) 2—3

ԿԵՐՍԻ ՓԱՅԼՈՒՆ ՕՍԼԱ
Ինչպէս չոր, այնպէս և փայլ տալու համար պատրաստի հեղուկ տեսակը, այլ և

ԿԵՐՍԻ ԼԵՂԱԿ
ՍՊԻՏԱԿԵՆԻՆԻ ՀԱՍՏԱՐ
Իր բարակութեամբ և յատկութիւններով գերազանցում է նոյն տեսակի, ինչպէս ուսաց, այնպէս և արտասահմանի այդ տեսակի արդիւնաբերութիւնները:
Վաճառվում է
ԱՄԵՆ ՏԵՐ, ԲՈՒՐՈՐ
յայտնի աւաղանիկների մօտ

№ 80 (10) 2—3

ԼՈՒՄԵՑԻ
ԳԵՐՈՒ ԸՆՏԱՆԵՐԸ
Կէպը անմիջապէս տառաւոր համար՝ այսուհետեւ պէտք է դիմել միայն Թիֆլիսի կենտրոնական գրադատանոցը, այսպէս՝ Թիֆլիս, Կենտրոնական գրադատանոցը. 6—10

ՄԵՆԿԱՎԱՐԹ-ՈՒՍՈՒՅԻՉ
Հայոց լեզուի և մարմնավարութեան, նաև աւաղանիկների (փորրերի համար), թէ իբր երթեկ և թէ իբր մնացուն ԴԱՍԻՐԱՐԱՐ Գիտել ԲՈՒՐՈՐ Բ. Նաւասարդեանին, ժամը 11—12, հիւանդանոց: (№ 78) 6—6

ՄԵՆԿԱՎԱՐԹ-ՈՒՍՈՒՅԻՉ
Հայոց լեզուի և մարմնավարութեան, նաև աւաղանիկների (փորրերի համար), թէ իբր երթեկ և թէ իբր մնացուն ԴԱՍԻՐԱՐԱՐ Գիտել ԲՈՒՐՈՐ Բ. Նաւասարդեանին, ժամը 11—12, հիւանդանոց: (№ 78) 6—6

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Ե Ր Կ Ո Ւ Ս Ե Ռ Ի Ա Ն Չ Ա Ն Ց Հ Ա Մ Ա Ր
ՏԱՄՆՀԻՆԳԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

Առեւտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առեւտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել զործնական ձեռնարկչով հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողները ստանում են ատտեստատներ:

Աւանդելի առարկայքը սրանք են՝ 1) Առեւտրական Տեսութիւն, 2) Առեւտրական Թուրքանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուրքանութիւն համարիչի վրա, 5) Առեւտրական թղթակցութիւն, 6) Առեւտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն և 7) Գեղարվեստութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը:

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 16-ից: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 2-ից, ամենաշուրջ օր, առաւօտեան 10-ից մինչև 11-ը, և երեկոյան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօրալուում, Ալեքսանդր ֆրիլիցովի տանը, № 9, Սերգեյեւիկայա և Նազարեան փողոցների անկիւնում: Ծրարիւրը և կանոնները կարելի է տանալ ձրի ապէս եղբ. Ծովանոյնների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Թիֆլիս, Ս. Ս. Մալախանց. (ե. շ.) № 73 12—25

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱՎԱԶԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ զրաւնեակում և զրաւաճառանոցներում վաճառվում են ընկերութեան հետեւեղ հրատարակութիւնները:

83 ՀԱՄԼԵՏ ԵՔՏԱԿԻ ԹԱՐԳ. ԵՐԳ. ՅՈՒ. ԽԱՆ ՄԱՏԷՆԻՆԻ.	— 75
84 ԳԵՆԱԿԱՆ ՊԱՍՏ. ՀԱՅՈՑ, մասն Ա.	— 1
85 Նոյն, Մասն Բ.	— 1
86 Նոյն, Մասն Գ.	— 1
87 Նոյն, Մասն Դ.	— 1
88 ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ, Բ. ՄԱՅ. Ս. ՊԱՅԱՆԻՆԻ.	— 1 50
89 ԱԿՆԱՑ ՀՆՈՒԹԻՒՆԻ, Զ. ԶԱՆԻԿԵԱՆԻ.	— 2
90 ՈՐԲԵՆԻՆԵՐԻ ՄԱՆՈՒՄ, ՈՐԳԻ ԶՈՐԵՆԵՐԻ.	— 10
91 ԿՈՇԿԱԿԱՐ ԵՐԱԺԵՏ, ՏԻՄԱՆԻՆԻ.	— 5
92 ԽՆԶՈՐԵՆԻՆԵՐԻ ԵՐԱԺԵՏ, ՈՐԳԻ ԶՈՐԵՆԻ.	— 10
93 ԵՐԱԺԵՏ, ԶԵՂ. ԵՐԿԻՆ ՄՈՆԶՈՐԵՐԻ.	— 60
94 ՄԵՆԱՊԱՏԻ ՄՈՐԱՅԻ, Զ. ՄԱՅ. Ս. ՊԱՅԱՆԻՆԻ.	— 40
95 ՆԱԽԳԻՏԵԼԻ ԲՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ, Ա. ԳԵՂԻՆԻՆԻ.	— 80
96 ՀԱՅԱՐԻՑ ՄԵՂԸ, Ն. ՄԱՅԻՆԻՆԻ.	— 60
97 ԻՆՉՊԵՍ ԿՈՒՉԵՐ, ԵՔՏԱԿԻ ԹԱՐԳ. Զ. ԽԱՆ ՄԱՏԷՆԻՆԻ.	— 50
98 ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՌՈՂ.ԶԱՊԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԵԺ. Վ. ԱՐԺՈՐԵՆԻ.	— 50
99 ԿԵՐՍԻՆ, ՎԵՂ Վ. Ի. ՆԵՐԻՐՈՒԹԻՒՆ—ԿԱՆԿԱՆԵՐԻ.	— 10
100 ԳՈՐԴՈՂ ԱՐՄԱՆԻՆԻ.	— 5
101 ԳՈՐԴՈՂ ԱԳԵՆԻ.	— 5
102 ՀԱՆԱՊԱՐՀՈՐԻ ԳՈՐԴՈՂ.	— 3
103 ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԼՈՑՈ, պատկերներով.	— 1 20
104 ԳԵՆԱԿԱՐԻ ԵՐԵՎԱՆԵՐԸ, ԹԱՐԳ.	— 15
105 ՎԵՐԵՐ, ԳԻՐԻ ԶԵՄԵՐԱՆԻ, Թ. Լ. Մ. Ա.	— 5
106 ԱԿԱՄԱՑ ՄԱՆԻՍԱՊԱՆ, ԹԱՐԳ. Զ. ԶԱՆԻՆԻՆԻՆԻ.	— 15
107 ՄՈՒՖԼԻՆ, ՈՐԳԻ, ԹԱՐԳ. Զ. ՕՅԱՆԻՆԻ.	— 10
108 ԱՆԵՐԵՆԻՑԻ ՀՈՂԱԳՈՐԾ. Թ. Լ. Մ. Ա. ԶԱՊԱՆԻՆԻ.	— 7
109 ՆԱՊԱՍԱԿԱՆ, ՍԵՂԵՂԵՂԸ.	— 7
110 ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԱՐԿՈՒՆ, Ի. ԵԱԿԻՆԻ, Թ. ՄԵՂԻՆԻՆԻ.	— 10